

“ทีมงานเสาหลักด้านสังคม” (People)

หัวข้อ “การศึกษา : การบรรลุเสาหลักด้านสังคมของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน”

๑. บทนำ

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) เป็นพันธกิจร่วมของประเทศสมาชิกสหประชาชาติ ๑๙๓ ประเทศที่ร่วมลงนามในการประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ เมื่อวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๕๘ โดยมีระยะเวลาดำเนินการ ๑๕ ปี จนถึงปี ๒๕๗๓ การดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้ง ๑๗ เป้าหมายนี้ ต้องอาศัยการดำเนินการและความร่วมมือจากทั้งภาครัฐบาล และภาคส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ภาคเอกชน ภาควิชาการ และภาคประชาสังคม โดยมีเป้าหมายที่ ๔ “การศึกษาที่มีคุณภาพ” เป็นหนึ่งในเป้าหมาย ๑๗ ข้อ การมีคุณภาพด้านการศึกษาเป็นพื้นฐานสำคัญในการบรรลุเป้าหมายอื่น ๆ ของกลุ่มด้านสังคม ประกอบด้วย การลดความยากจน การขจัดความหิวโหย สุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี และความเท่าเทียมกันทางเพศ สังเกตได้จากแต่ละเป้าหมายได้กำหนดชุดเป้าประสงค์ที่ต้องดำเนินการโดยมีอย่างน้อย ๑ เป้าประสงค์ ที่ให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ การให้ความรู้ การฝึกอบรม หรือการสร้างความรู้ตระหนักเกี่ยวกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน การศึกษาจึงนับเป็นปัจจัยสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาสภาพแวดล้อม สร้างความยั่งยืน และความอยู่ดีกินดีของมนุษย์ (ชนิษฐา, ๒๕๖๑)

๒. สาระสำคัญของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน เป้าหมายที่ ๔ “สร้างหลักประกันว่าทุกคนมีการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างครอบคลุมและเท่าเทียม และสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต”

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) นั้นมีทั้งหมด ๑๗ เป้าหมาย โดยสหประชาชาติ (United Nations: UN) จำแนกออกเป็น ๕ กลุ่ม (SDG Move, ๒๕๖๐) ประกอบด้วย

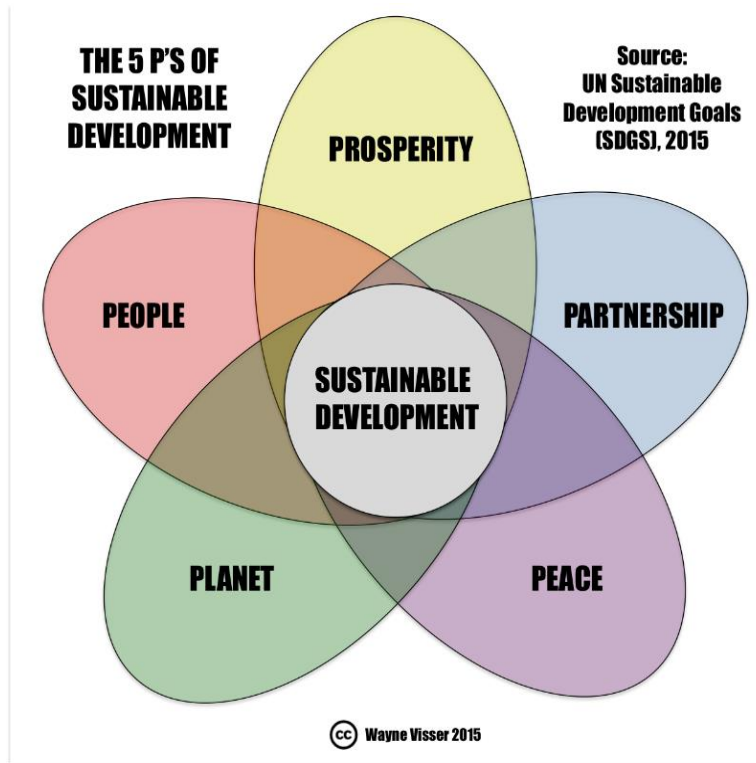
กลุ่ม People หรือกลุ่มด้านสังคม/ความเป็นอยู่ของผู้คน : ประกอบด้วยเป้าหมาย (๑) การลดความยากจน (๒) การขจัดความหิวโหย (๓) สุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี (๔) การศึกษาที่มีคุณภาพ และ (๕) ความเท่าเทียมกันทางเพศ

กลุ่ม Prosperity หรือกลุ่มด้านเศรษฐกิจและความมั่งคั่ง : ประกอบด้วยเป้าหมาย (๗) พลังงานที่สะอาดและจ่ายซื้อได้ (๘) งานที่มีคุณค่าและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (๙) อุตสาหกรรม นวัตกรรมและโครงสร้างพื้นฐาน (๑๐) ลดความเหลื่อมล้ำ และ (๑๑) เมืองและชุมชนยั่งยืน

กลุ่ม Planet หรือกลุ่มด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม : ประกอบด้วย เป้าหมาย (๖) น้ำและสุขาภิบาล (๑๒) การผลิตและบริโภคที่รับผิดชอบและยั่งยืน (๑๓) การรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (๑๔) ระบบนิเวศทางทะเลและมหาสมุทร และ (๑๕) ระบบนิเวศบนบก

กลุ่ม Peace หรือกลุ่มด้านสันติภาพ : ประกอบด้วยเป้าหมาย (๑๖) สันติภาพและสถาบันที่เข้มแข็ง

กลุ่ม Partnership หรือกลุ่มหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนา : ประกอบด้วยเป้าหมาย (๑๗) หุ้นส่วนเพื่อการพัฒนา

ภาพที่ ๑ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ๕ กลุ่ม จาก ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับ SDGs, โดย SDG Move (ม.ป.ป.), จาก <https://www.sdgmovement.com/aboutsdgs/>

สำหรับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน เป้าหมายที่ ๔ “สร้างหลักประกันว่าทุกคนมีการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างครอบคลุมและเท่าเทียม และสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต” (Ensure inclusive and equitable quality education and promote lifelong learning opportunities for all) นั้นประกอบด้วยเป้าประสงค์ จำนวน ๑๐ ข้อ ซึ่งครอบคลุมการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพของเด็กชายและเด็กหญิงในทุกๆระดับ ตั้งแต่ระดับปฐมวัย (๔.๒) ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา (๔.๑) การเข้าถึงการศึกษาระดับเทคนิค อาชีวศึกษา อุดมศึกษา รวมถึงมหาวิทยาลัยที่จ่ายได้และมีคุณภาพสำหรับชายและหญิงทุกคน (๔.๓) และในภาพรวมเยาวชนทุกคนและผู้ใหญ่ส่วนใหญ่สามารถอ่านออกเขียนได้และคำนวณได้ (๔.๖) เน้นให้ขจัดความเหลื่อมล้ำทางเพศในการศึกษา และการเข้าถึงการศึกษาของผู้พิการ ชนพื้นเมือง และกลุ่มเปราะบาง (๔.๕)

นอกจากนี้ เป้าหมายนี้ยังส่งเสริมให้เพิ่มจำนวนผู้ที่มีทักษะทางเทคนิคและอาชีพสำหรับการจ้างงานและการเป็นผู้ประกอบการ (๔.๔) และเน้นให้ทุกคนได้รับความรู้และทักษะที่จำเป็นสำหรับส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืนอีกด้วย (๔.๗)

ในเชิงนโยบาย เป้าหมายนี้จะเน้นให้มีการยกระดับอุปกรณ์ที่จำเป็นในการศึกษาให้อ่อนไหวต่อเด็กผู้พิการ และผู้มีเพศสภาพหลากหลาย และสร้างสภาพแวดล้อมให้ปราศจากความรุนแรงต่อกลุ่มเหล่านี้ (๔.๕)

ขยายโอกาสด้านทุนการศึกษาและการฝึกอบรมทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ (๔.๖) และเพิ่มจำนวนครูที่มีคุณภาพผ่านความร่วมมือระหว่างประเทศ (ชล บุนนาค, ๒๕๕๙)

หากพิจารณาการดำเนินการของประเทศไทยตามเป้าหมายที่ ๔ นั้น พบว่าประเทศไทยลงทุนด้านการศึกษาโดยสนับสนุนงบประมาณด้านการศึกษาที่ร้อยละ ๒๐ ของงบประมาณทั้งหมด รวมทั้งมีนโยบายเรียน ๑๕ ปี โดยไม่มีค่าใช้จ่าย (Kind, 2017) รวมทั้งมีอัตราการเข้าเรียนระดับประถมศึกษาโดยสุทธิของประเทศไทยเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๗๕.๖ ในดัชนีปี ๒๕๕๙ เป็นร้อยละ ๙๘ ในดัชนีปี ๒๕๖๒ อย่างไรก็ตาม ปัญหาสำคัญของประเทศไทยคือปัญหาเรื่องการออกจากการเรียนกลางคัน ทำให้จำนวนนักเรียนที่จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมีเพียงร้อยละ ๗๘.๔ เท่านั้น ส่งผลให้สถานะเป้าหมายที่ ๔ ของประเทศไทยในรายงานการศึกษา SDGs Development Report ปี ๒๕๖๒ อยู่ในระดับสีเหลือง ซึ่งหมายถึงยังมีความท้าทายบางประการ (ชล บุนนาค, ๒๕๖๓)

๓. ความเชื่อมโยงของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนเป้าหมายที่ ๔ กับเป้าหมายอื่น ๆ ในเสาหลักด้านสังคม

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนจำนวน ๑๗ เป้าหมาย เป็นการพัฒนาตามเป้าหมายแต่ละด้านที่มีความเชื่อมโยงระหว่างกัน โดยมีได้เป็นการพัฒนาเพื่อมุ่งสู่เป้าหมายของแต่ละด้านโดยเฉพาะเท่านั้น ในมิติด้านสังคมต่างมีความเชื่อมโยงระหว่างกัน เพื่อให้มิติที่เกี่ยวกับการพัฒนาคนเกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ความเชื่อมโยงของเป้าหมายที่ ๔ ในเรื่องของศึกษากับเป้าหมายอื่น ๆ ในมิติเดียวกัน มีดังนี้

๓.๑ ความเชื่อมโยงของเป้าหมายที่ ๔ กับเป้าหมายที่ ๑

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนเป้าหมายที่ ๔ “สร้างหลักประกันว่าทุกคนมีการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างครอบคลุมและเท่าเทียม และสนับสนุนในการเรียนรู้ตลอดชีวิต” แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับการศึกษา ซึ่งถือได้ว่าเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญประการหนึ่งในการพัฒนามนุษย์ ส่วนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนเป้าหมายที่ ๑ “ขจัดความยากจนของประชากรในทุกพื้นที่ให้หมดไป” เป็นเป้าหมายที่แสดงให้เห็นว่า ความยากจนถือเป็นเรื่องสำคัญที่แต่ละประเทศต้องร่วมกันดำเนินการเพื่อให้สิ่งนี้หมดไป เนื่องจากหากประชากรในประเทศมีความยากจนเป็นจำนวนมาก จะส่งผลให้ประเทศนั้น ๆ ได้รับความกระทบในด้านต่าง ๆ เริ่มตั้งแต่การพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาคน จนกระทั่งส่งผลไปถึงการพัฒนาประเทศ

การศึกษาและความยากจนเป็นเรื่องที่มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน กล่าวคือ หากประชากรในประเทศมีการศึกษา สามารถแก้ไขปัญหาความยากจนให้มีจำนวนลดลงได้ อย่างไรก็ตาม หากประชากรในประเทศเป็นผู้ที่มีฐานะยากจน ย่อมส่งผลให้ขาดโอกาสในการเข้าถึงการศึกษา ดังนั้น การส่งเสริมให้ประชากรในประเทศมีการศึกษาจะทำให้ผู้ที่มีการศึกษาสามารถนำความรู้ที่มีมาใช้เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพและพัฒนาตนเอง ทำให้มีงานทำ มีรายได้ และสามารถนำรายได้นั้นมาสนับสนุนจนเจือครอบครัว ส่งผลให้จำนวนคนที่มีฐานะยากจนลดลงได้ โดยประเทศจะต้องกำหนดยุทธศาสตร์หรือวางนโยบายส่งเสริมให้ประชากรมีโอกาสในการเข้าถึงการศึกษา และได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง

การให้โอกาสประชากรเข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐานถือเป็นการบริการขั้นพื้นฐานอย่างหนึ่ง ประเทศไทยมีการกำหนดให้จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายเป็นเวลา ๑๕ ปี ตั้งแต่ชั้นอนุบาลจนถึงมัธยมศึกษาปีที่ ๖ (ข่าวสดออนไลน์, ๒๕๖๓) เพื่อเป็นการส่งเสริมให้เด็กทุกคนมีการศึกษา สามารถนำความรู้มาพัฒนาตนเองและประเทศต่อไป อย่างไรก็ตาม แม้ว่าภาครัฐจะมีนโยบายส่งเสริมให้การศึกษาแก่เด็กเพิ่มมากขึ้นแล้ว แต่อาจมีเด็กและเยาวชนหลุดออกจากระบบการศึกษาเนื่องจากสาเหตุสำคัญคือ ความยากจน โดยอาจออกจากการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ประกาศนียบัตรวิชาชีพ และอุดมศึกษา/ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง เพื่อช่วยแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายและไปประกอบอาชีพ จากเหตุดังกล่าว ทำให้ขาดโอกาสในการเรียนและส่งผลต่อรายได้ที่ต่ำตามมา เกิดเป็นความยากจนในระยะยาว ส่งผลให้เกิดการสูญเสียโอกาสทางเศรษฐกิจของประเทศ (กองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม, ๒๕๖๓)

การขาดโอกาสทางการศึกษาส่งผลให้มีความแตกต่างทางโอกาสในการพัฒนาอาชีพและสร้างรายได้ให้แก่ประชากรในประเทศ ทำให้ประเทศนั้นมีผู้ที่มีฐานะยากจนเพิ่มมากขึ้น ในทางกลับกัน ความยากจนยังส่งผลต่อการได้รับการศึกษาด้วย โดยกลุ่มประชากรที่มีความเป็นอยู่ที่ดีมีโอกาสเข้าถึงการศึกษามากกว่ากลุ่มประชากรที่มีฐานะความเป็นอยู่ที่ด้อยกว่า ดังนั้น การส่งเสริมให้ประชากรในประเทศได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงจึงเป็นหนทางหนึ่งที่จะทำให้ทุกคนมีความรู้ เพื่อนำความรู้เหล่านั้นไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำรงชีวิตสำหรับประเทศไทย ได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาโดยมีการกำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔) ในยุทธศาสตร์ที่ ๒ การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม ซึ่งให้ความสำคัญกับการดำเนินการยกระดับคุณภาพบริการทางสังคมให้ทั่วถึง โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการศึกษาและสาธารณสุข ซึ่งมีเป้าหมายในการลดปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ของกลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมที่แตกต่างกันและแก้ไขปัญหาความยากจนรวมทั้งเพิ่มโอกาสการเข้าถึงบริการพื้นฐานทางสังคมของภาครัฐ โดยมีตัวชี้วัดอัตราการเข้าเรียนสุทธิในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานเท่ากับร้อยละ ๙๐ โดยไม่มีความแตกต่างระหว่างกลุ่มนักเรียนและนักศึกษาที่ครอบครัวยมีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมและระหว่างพื้นที่ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๕๙)

ทั้งนี้ จากรายงานสถานการณ์บรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทยในปี ๒๕๖๒ นั้น พบว่า เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนเป้าหมายที่ ๑ การขจัดความยากจน เป็นเป้าหมายที่มีการบรรลุแล้ว ส่วนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนเป้าหมายที่ ๔ ในเรื่องการศึกษา ยังอยู่ในระดับที่ยังมีความท้าทายอยู่บ้าง เนื่องจากประเทศไทยประสบกับปัญหานักเรียนออกจากการศึกษากลางคัน (ชล บุนนาค, ม.ป.ป.) ทั้งนี้ รายงานดังกล่าวสอดคล้องกับรายงานสถานการณ์ความยากจนและเหลื่อมล้ำในปี ๒๕๖๒ ของสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่กล่าวถึงสัดส่วนของคนยากจนในปี ๒๕๖๒ มีจำนวนลดลง เนื่องจากการขยายความครอบคลุมมาตรการช่วยเหลือของภาครัฐในปี ๒๕๖๒ โดยเฉพาะโครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ รวมทั้ง รายงานภาวะสังคมไทยไตรมาสหนึ่งปี ๒๕๖๓ ที่กล่าวถึงการหลุดออกนอกระบบการศึกษาของเด็กและเยาวชนว่าเป็นสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อเยาวชนและสังคม (สำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๖๓) แม้ว่าสัดส่วนของคนยากจนในประเทศไทยมีจำนวนลดลง แต่จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ ที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ

ของประเทศ ทำให้เกิดการว่างงาน รายได้ของบุคคลและครัวเรือนลดลง ทำให้สถานการณ์ความยากจนของประเทศไทยกลับไปแย่ลงได้อีก ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อเนื่องถึงโอกาสทางการศึกษาของประชากร

ในเรื่องการศึกษา ประเทศไทยต้องมีการแก้ไขปัญหาโดยอาศัยความร่วมมือจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อทำให้มีจำนวนประชากรที่มีโอกาสได้รับการศึกษาเพิ่มมากขึ้น มีการพัฒนาความรู้ ทักษะที่จำเป็นเพื่อการประกอบอาชีพให้แก่ประชาชนในประเทศ ทำให้ประชากรผู้มีฐานะยากจนลดน้อยลง เพื่อให้พวกเขาเหล่านั้นได้มีโอกาสที่เท่าเทียม และลดความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นจากฐานะความเป็นอยู่ที่ยากจน ทำให้ประชากรในประเทศไทยได้มีการศึกษาที่มีคุณภาพเพิ่มมากขึ้นอย่างครอบคลุม

จะเห็นได้ว่า ปัจจัยในเรื่องการศึกษาและความยากจนนั้นมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกัน ประเทศต่าง ๆ รวมทั้งประเทศไทยได้ให้ความสำคัญในเรื่องนี้ และมุ่งที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการที่ประชากรของประเทศได้รับการศึกษาน้อย การศึกษาไม่มีคุณภาพ เนื่องจากการศึกษาเป็นพื้นฐานที่สำคัญและเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคน พัฒนาสังคม และพัฒนาประเทศ

๓.๒ ความเชื่อมโยงของเป้าหมายที่ ๔ กับเป้าหมายที่ ๒

เนื่องจากทั่วโลกประสบปัญหาเรื่องความอดอยาก หิวโหย และทุพโภชนาการ จึงได้มีการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนเป้าหมายที่ ๒ ในเรื่องการยุติความหิวโหย บรรลุความมั่นคงทางอาหาร ปรับปรุงโภชนาการ และสนับสนุนการทำเกษตรกรรมอย่างยั่งยืน การกำหนดกรอบเป้าหมายดังกล่าวนี้ เพื่อมุ่งพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น ทั้งนี้ สาเหตุหนึ่งของความอดอยากที่เกิดขึ้นมาจากเรื่องความยากจน ดังนั้น ในการแก้ไขปัญหาเรื่องความอดอยาก หิวโหย ให้หมดไปจึงต้องเริ่มต้นที่การแก้ไขปัญหาเรื่องความยากจนของประชากรในประเทศ ซึ่งการศึกษาสามารถมีส่วนในการแก้ปัญหาดังกล่าวได้ โดยหากประชากรในประเทศมีการศึกษา จะสามารถนำความรู้ไปใช้ในการประกอบอาชีพ ทำให้มีรายได้และหลุดพ้นจากความยากจน ส่งผลให้ความอดอยากหิวโหยหมดไปด้วยเช่นกัน

ในประเด็นเรื่องการยุติความหิวโหยนั้น เป้าหมายกำหนดให้ยุติความหิวโหยและภาวะขาดสารอาหารภายในปี ๒๐๓๐ หากพิจารณาในเรื่องดังกล่าว ปัจจุบันพบว่า มีประชากรโลกจำนวนราว ๘๐๐ ล้านคนที่อยู่ในภาวะหิวโหย (สิทธิพล วิบูลย์ธนากุล, ๒๕๖๑) ความหิวโหยที่เกิดขึ้นกับประชากรโลกนั้นมีความสัมพันธ์กับความยากจนของประชากร และการผลิตอาหารที่ไม่สามารถรองรับประชากรได้ดีพอ ทั้งนี้ ภาวะความหิวโหยมักเกิดกับกลุ่มประชากรที่อยู่ในเกณฑ์ความยากจน โดยพิจารณาจากเส้นความยากจน (Poverty Line) ซึ่งมีการกำหนดไว้ว่าประชากรที่มีรายได้ต่ำกว่าเส้นยากจน ซึ่งปัจจุบันกำหนดอยู่ที่ ๑.๙๐ ดอลลาร์สหรัฐต่อวัน จะถือว่าเป็นผู้ที่ยากจน (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๖๑)

นอกจากการมีอาหารบริโภคอย่างเพียงพอโดยไม่มีภาวะอดอยากแล้ว คุณภาพของอาหารก็มีความสำคัญเช่นเดียวกัน การส่งเสริมโภชนาการและการให้ความรู้แก่ประชากรทุกระดับ โดยเฉพาะเด็ก สตรี และคนชรา สามารถช่วยลดจำนวนผู้ขาดสารอาหารลงไปได้ (กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, ม.ป.ป., น. ๒๓) ปัญหาการขาดสารอาหารในกลุ่มประชากรที่เป็นเด็กก่อให้เกิดภาวะแคระแกร็นหรือเตี้ย การให้ความรู้เกี่ยวกับภาวะโภชนาการแก่สตรี จะทำให้มีความตระหนักรู้ในเรื่องความสำคัญของการให้สารอาหาร

ที่ครบถ้วนแก่เด็ก และสามารถนำความรู้ด้านโภชนาการมาเป็นพื้นฐานในการเลี้ยงดูบุตร ทำให้ได้รับสารอาหารที่ครบถ้วน ส่งผลให้เด็กที่มีภาวะเตี้ยมีจำนวนลดลง และประชากรในประเทศไม่มีภาวะขาดสารอาหาร

นอกจากนี้ ประเด็นเรื่องความมั่นคงทางอาหารยังเป็นหนึ่งในเป้าหมายของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนเป้าหมายที่ ๒ ซึ่งทั่วโลกให้ความสำคัญ แนวคิดเรื่องความมั่นคงทางอาหารเริ่มมาตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๙๗๐ ที่มีการกำหนดความหมายโดยองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) ว่า “สภาวะที่คนทุกคนและทุกขณะเวลา มีความสามารถทั้งทางกายภาพและทางเศรษฐกิจที่สามารถเข้าถึงอาหารที่เพียงพอ ปลอดภัย และมีคุณค่าทางโภชนาการ เพื่อตอบสนองความต้องการและความพึงพอใจด้านอาหารเพื่อให้เกิดชีวิตที่มีพลัง และมีสุขภาพ” (องค์การพิพิธภัณฑศาสตร์แห่งชาติ, ม.ป.ป.) สำหรับประเทศไทยการให้ความรู้เรื่องความมั่นคงทางอาหารแก่ประชากรในประเทศ ส่งผลให้ประชากรมีความรู้เรื่องอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการที่เหมาะสม และการหาวิธีที่ทำให้มีอาหารอย่างเพียงพอต่อการบริโภค ทั้งนี้ การศึกษาหาความรู้ในเรื่องความมั่นคงทางอาหารอาจไม่ได้เป็นการศึกษาจากระบบทางการเสมอไป การได้รับความรู้จากการอบรมจากโครงการต่าง ๆ หรือการเรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ต่างมีส่วนสำคัญในการเพิ่มพูนความรู้และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตได้ ทั้งนี้ ภาคส่วนต่าง ๆ ควรตระหนักในเรื่องความสำคัญของประเด็นเรื่องความมั่นคงทางอาหารและร่วมมือกันในการถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ ทักษะพื้นฐาน ตั้งแต่ในระดับโรงเรียน เพื่อให้เด็กได้มีความรู้ในเรื่องดังกล่าว เช่น การฝึกทักษะผ่านการทำกิจกรรมด้านการเกษตรในโรงเรียน เป็นต้น

เป้าหมายที่สำคัญอีกประการหนึ่งของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนเป้าหมายที่ ๒ ในเรื่องการสนับสนุนการทำเกษตรกรรมอย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นเรื่องที่เหมาะสมกับประเทศไทยซึ่งประชากรส่วนใหญ่ทำเกษตรกรรม องค์ความรู้ในเรื่องการเกษตรที่เป็นที่ประจักษ์ว่าสามารถทำให้เกษตรกรมีความเป็นอยู่ที่ดี มีอาหารที่เพียงพอในการดำรงชีวิต คือ องค์ความรู้เรื่องเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙) ได้พระราชทานดำริแนวทางเพื่อให้เกษตรกรและประชาชนที่นำมาใช้ได้มีความเป็นอยู่ที่ดีเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ ประเทศไทยให้ความสำคัญแก่การให้ความรู้แก่เกษตรกรในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยมีโครงการอบรมให้ความรู้ในเรื่องดังกล่าวแก่เกษตรกรและประชาชนในจังหวัดต่าง ๆ ซึ่งการได้รับองค์ความรู้ในเรื่องดังกล่าวจะทำให้ประชาชนสามารถเรียนรู้แนวทางการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ และนำมาใช้ในการดำรงชีวิตของตน ทำให้เกิดผลด้านความเป็นอยู่ที่พอมีพอกิน มีอาหารบริโภคที่เพียงพอ ส่งผลต่อเนื่องถึงการมีความมั่นคงทางอาหาร และทำให้เกิดการทำเกษตรกรรมอย่างยั่งยืน

ในช่วงที่เกิดการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ ระบบเศรษฐกิจทั้งในประเทศและทั่วโลกต่างได้รับผลกระทบอย่างมาก ประชากรที่มีรายได้ประจำอาจถูกเลิกจ้างเนื่องจากบริษัทได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรค ทำให้ปิดกิจการไป ส่งผลให้ประชากรบางส่วนเดินทางกลับภูมิลำเนาเพื่อไปทำการเกษตรที่เป็นอาชีพของครอบครัว ดังนั้น การมีความรู้ในเรื่องเกษตรทฤษฎีใหม่ ส่งผลให้เกษตรกรและประชาชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ มีรายได้ ลดรายจ่าย ตลอดจน สามารถดำรงชีวิตอยู่โดยไม่ขัดสน มีอาหารบริโภคอย่างเพียงพอ จากผลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การมีความรู้ในเรื่องดังกล่าวและนำมาใช้ในการดำรงชีวิต ทำให้เกิดผลดีต่อประชาชนอย่างมากในช่วงที่เกิดภาวะวิกฤต โดยหน่วยงานภาครัฐได้เข้ามามีส่วนช่วยในการเสริมสร้างการเรียนรู้ให้แก่ประชาชน

เพื่อให้มีความรู้ในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่ อาทิ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้จัดทำโครงการ ๑ ตำบล ๑ กลุ่มเกษตรทฤษฎีใหม่ ที่มีการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่มาเป็นแนวทางในการดำเนินงาน เพื่อช่วยเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ บรรเทาปัญหาการว่างงาน สร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนให้มีความมั่นคงในการผลิตอาหาร ชุมชนมีวิถีชีวิตที่พอเพียง เป็นศาสตร์ทางรอดของเกษตรกรไทย มุ่งสู่ระบบเกษตรกรรมที่ยั่งยืน (สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, ๒๕๖๓)

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนเป้าหมายที่ ๒ ในเรื่องการขจัดความหิวโหย เป็นเรื่องทั่วโลกรู้ต่างให้ความสำคัญ แม้ว่าปัจจุบันมีประชากรที่ขาดอาหารลดน้อยลง และหลายประเทศมีความก้าวหน้าในการขจัดความหิวโหย อย่างไรก็ตาม ความมุ่งมั่นที่จะขจัดความหิวโหยให้หมดไปยังคงดำเนินต่อไป การที่ประชากรในประเทศมีการศึกษา มีความรู้เกี่ยวกับอาหารและโภชนาการ รวมทั้งการมีองค์ความรู้เรื่องการทำเกษตรกรรม ทำให้มีอาหารบริโภคอย่างเพียงพอ สามารถลดปัญหาเรื่องความอดอยากหิวโหย ภาวะทุพโภชนาการ ตลอดจนช่วยให้ประชากรสามารถดำรงชีวิตได้ด้วยความปลอดภัยก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

๓.๓ ความเชื่อมโยงของเป้าหมายที่ ๔ กับเป้าหมายที่ ๓

การศึกษาที่มีคุณภาพ (Quality Education) ตาม SDGs เป้าหมายที่ ๔ นับเป็นพื้นฐานประการหนึ่งในการพัฒนาของประเทศเพื่อบรรลุเป้าหมายที่ ๓ การมีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี (Good Health and Well-being) การที่ประชากรของประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชน (ซึ่งจะเติบโตเป็นพลังของประเทศต่อไป) ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ จะนำไปสู่ความเจริญเติบโตของประเทศด้านคุณภาพชีวิตในการมีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีสำหรับทุกคนในทุกวัย เพราะประชากรทุกคนโดยเฉพาะสตรีที่ได้รับการศึกษาจะมีความรู้ความเข้าใจในการดูแลสุขภาพ รวมถึงสุขอนามัยทางเพศที่จะมีผลต่อเนื่องไปถึงเป้าประสงค์ต่าง ๆ ของเป้าหมายที่ ๓ ที่ครอบคลุมประเด็นด้านสุขภาพและสวัสดิภาพที่สำคัญในอันที่จะลดอัตราการเสียชีวิตของมารดา ลดอัตราการเสียชีวิตที่ป้องกันได้ของทารกแรกเกิดและเด็กอายุต่ำกว่า ๕ ปี ยุติการแพร่กระจายของเอดส์ วัณโรค มาลาเรีย และโรคเขตร้อน ลดอัตราการตายและการบาดเจ็บจากอุบัติเหตุทางถนน รวมไปถึงสร้างหลักประกันในการเข้าถึงบริการสาธารณสุข และเสริมสร้างความรู้และความเข้าใจในสุขภาพทางเพศและอนามัยการเจริญพันธุ์ ซึ่งหากพิจารณาแล้วเป้าประสงค์ต่าง ๆ ในมิติด้านสุขภาพเหล่านี้สามารถดำเนินการให้บรรลุผลได้โดยการรักษาและการป้องกันอย่างมีความรู้

สำหรับประเทศไทยการดำเนินการบรรลุเป้าหมายที่ ๓ นับว่าประสบความสำเร็จในการบรรลุด้านความครอบคลุมของหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ที่คนไทยทุกคนมีสิทธิและหลักประกันในการเข้าถึงบริการสุขภาพและยาพื้นฐานที่จำเป็นโดยได้รับการคุ้มครองทางการเงินจากค่าใช้จ่ายทางสุขภาพอย่างถ้วนหน้า (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, ม.ป.ป.) มีรายงานเรื่องสุขภาพคนไทยกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนพบว่าเป้าหมายที่ ๓ ในประเด็นสุขภาพแม่และเด็ก สถานการณ์การเสียชีวิตของมารดา ทารก และเด็กอายุต่ำกว่า ๕ ปี อยู่ในระดับที่ดีกว่าเป้าหมาย SDG ที่ตั้งไว้ ในขณะที่สถานการณ์โรคเอดส์และการติดเชื้อเอชไอวี พบว่ามีแนวโน้มที่ดีขึ้นจากจำนวนผู้ติดเชื้อที่คาดการณ์ว่าจะลดลงอย่างต่อเนื่อง เช่นเดียวกับมาลาเรียที่มีอุบัติการณ์

ของโรคลดลง แต่ด้วยโรคยังคงพบปัญหาในเรื่องการเข้าถึงการรักษาของผู้ป่วย ในขณะที่โรคไม่ติดต่อยังคงเป็นปัญหาใหญ่ที่ยังไม่มีแนวโน้มดีขึ้น ความสูญเสียทางเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นผลมาจากการเสียชีวิตก่อนวัยอันควร และการเจ็บป่วยด้วยโรคไม่ติดต่อก็คือเป็นมูลค่าที่สูงสำหรับประเทศ สถิติการบาดเจ็บและการเสียชีวิตจากอุบัติเหตุจากการจราจรทางถนนของไทยจัดว่าสูงจนติดอันดับโลก (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, ม.ป.ป.)

ในรายงานของปี ๒๕๖๒ ที่ผ่านมา พบว่าไทยยังคงมีความล่าช้าในการดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมายที่ ๓ อยู่ใน ๓ ประเด็นหลัก ได้แก่ ๑) อัตราผู้ป่วยวัยโรคภัยใหม่ของไทยอยู่ในระดับที่สูง โดยมีมากถึง ๑๕๖ กรณีต่อประชากร ๑ แสนคน ๒) อัตราการเสียชีวิตจากอุบัติเหตุทางถนนอยู่ในระดับที่สูง โดยมีสถิติอยู่ที่ ๓๑.๗ คนต่อประชากร ๑ แสนคน และ ๓) ปัญหาแม่วัยรุ่นที่มาจากการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควร ที่สูงถึง ๕๑.๘ รายต่อการเกิด ๑,๐๐๐ ราย (ชล บุนนาค, ม.ป.ป.) ซึ่งพิจารณาแล้วพบว่าทั้ง ๓ ประเด็นปัญหาอาจสะท้อนมาจากคุณภาพการศึกษาได้

ดังนั้น การดำเนินการให้ประชากรได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ (Quality Education) ตามเป้าหมายที่ ๔ จึงเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งที่จะช่วยวางรากฐานการพัฒนาของประเทศ ซึ่งหากประชากรทุกคนในทุกวัยได้รับโอกาสในการศึกษาอย่างเพียงพอและเท่าเทียม ทุกคนก็จะมีความรู้และสามารถดูแลสุขภาพอนามัยพื้นฐานได้ ทั้งในด้านการลดความเสี่ยงในการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ ลดอัตราการเสียชีวิตของมารดา รวมถึงของเด็กแรกเกิดและเด็กวัยต่ำกว่า ๕ ปี ตลอดจนการศึกษาอาจจะช่วยสร้างความตระหนักในการระวังภัยและเห็นความสำคัญของการป้องกันและลดอุบัติเหตุทางถนน ในขณะเดียวกันการศึกษาที่มีคุณภาพจะช่วยให้ประชากรมีความตระหนักต่อความสำคัญด้านสุขภาพ และมีความรู้ในการรักษาและป้องกันโรคติดต่อที่เป็นภัยร้ายแรงต่อมนุษยชาติ เช่น เอชไอวี โรค มาลาเรีย เป็นต้น ทั้งนี้ เป้าหมายในการยุติการระบาดของโรคเอชไอวี โรค มาลาเรีย และโรคติดต่ออื่น ๆ ภายในปี พ.ศ. ๒๕๗๓ คาดหวังความสำเร็จจากการมีหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าและสิทธิในการเข้าถึงยาและวัคซีนอย่างปลอดภัยและมีประสิทธิภาพสำหรับทุกคน ซึ่งในการศึกษาวิจัยและพัฒนาวัคซีน ล้วนจะต้องมีพื้นฐานมาจากบุคลากรที่ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพเช่นกัน

๓.๔ ความเชื่อมโยงของเป้าหมายที่ ๔ กับเป้าหมายที่ ๕

การศึกษาที่มีคุณภาพ (Quality Education) ตาม SDGs เป้าหมายที่ ๔ นับเป็นพื้นฐานประการหนึ่งในการพัฒนาของประเทศเพื่อบรรลุ SDGs เป้าหมายที่ ๕ ความเท่าเทียมระหว่างเพศ (Gender Equality) และการเสริมพลังให้แก่สตรีและเด็กหญิง (Women Empowerment) ทั้งนี้ ในการส่งเสริมให้สตรีมีพลังที่เข้มแข็งนั้น จำเป็นต้องมีพื้นฐานมาจากการศึกษาที่มีคุณภาพ เด็กหญิงสามารถเข้าถึงระบบการศึกษาอย่างทัดเทียมกับเด็กชาย และได้รับโอกาสในการเข้าโรงเรียนและเรียนจนสำเร็จการศึกษา เพื่อที่เด็กหญิงเหล่านั้นจะเติบโตขึ้นเป็นสตรีที่สามารถนำความรู้และทักษะไปใช้ประกอบอาชีพได้ ซึ่งอาจจะขยายไปสู่การมีส่วนร่วมและได้รับโอกาสอย่างทัดเทียมในการเป็นผู้นำในทุกระดับของการตัดสินใจในทางการเมือง เศรษฐกิจ และภาคสาธารณะ นอกจากนี้ สตรีและเด็กหญิงควรได้รับโอกาสและการสนับสนุนให้เข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศมากขึ้น เพราะในโลกปัจจุบัน เทคโนโลยีสารสนเทศกลายเป็นปัจจัยสำคัญในด้านการศึกษาค้นคว้า โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

เด็กหญิงควรได้รับความรู้ความเข้าใจในเรื่องสุขภาพทางเพศและอนามัยการเจริญพันธุ์ที่สำคัญต่อการดำรงชีวิต เพื่อสามารถหลีกเลี่ยงแนวปฏิบัติที่เป็นภัย เช่น การแต่งงานของเด็กก่อนวัยอันควร การขลิบอวัยวะเพศหญิง เป็นต้น (โครงการวิจัยและสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ((SDG Move), ม.ป.ป.)

เป้าประสงค์ของเป้าหมายที่ ๕ ครอบคลุมประเด็นเรื่องการยุติการเลือกปฏิบัติและการขจัดความรุนแรงทุกรูปแบบต่อสตรีและเด็กหญิง การยอมรับและให้คุณค่าต่อการดูแลและทำงานบ้านแบบไม่ได้รับค่าจ้าง การส่งเสริมให้สตรีมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่และได้รับโอกาสเท่าเทียมในการเป็นผู้นำในทุกระดับของการตัดสินใจทางการเมือง เศรษฐกิจ และภาคสาธารณะ รวมไปถึงการเข้าถึงสุขภาพทางเพศและอนามัยการเจริญพันธุ์โดยถ้วนหน้า นอกจากนี้ การดำเนินการเพื่อเป้าหมายที่ ๕ มีแนวทางดำเนินการเพื่อการปฏิรูปเพื่อให้สตรีได้รับสิทธิที่เท่าเทียมในทรัพยากรทางเศรษฐกิจ สามารถเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติ การเป็นเจ้าของที่ดิน การควบคุมที่ดิน และทรัพย์สินในรูปแบบอื่น การรับบริการทางการเงิน การรับมรดก ตามกฎหมายของประเทศ การสนับสนุนให้สตรีได้เข้าถึงการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ตลอดจนการส่งเสริมการบังคับใช้กฎหมายและนโยบายที่ส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศและการให้อำนาจแก่สตรีและเด็กหญิงทุกคนในทุกระดับ ((SDG Move), ม.ป.ป.) เนื่องจากพบว่าในบางภูมิภาคมีความไม่เท่าเทียมกันในการเข้าถึงค่าจ้างและมีช่องว่างระหว่างเพศในตลาดแรงงาน การกระทำความรุนแรงและการละเมิดทางเพศ และการแบ่งแยกชนชั้นของประชาชน (เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย (UN ประเทศไทย), ม.ป.ป.)

สำหรับประเทศไทย มีความก้าวหน้าในการดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมายที่ ๕ ในการส่งเสริมความเท่าเทียมระหว่างเพศ โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้มีการรับรองความเสมอภาค ห้ามเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลไม่ว่าจะในด้านถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ เพศ หรือศาสนา ในพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. ๒๕๕๘ ซึ่งเป็นกฎหมายทางเลือกในการคุ้มครองและป้องกันสิทธิให้กับผู้ถูกเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเพศ และส่งเสริมความเท่าเทียมกันระหว่างชายและหญิง รวมถึงกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ (พิมพ์นารา อินตะประเสริฐ, (ม.ป.ป.)) อย่างไรก็ตาม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่แท้จริง กฎหมายฉบับนี้ควรได้รับการผลักดันในระดับนโยบายเพื่อเพิ่มยุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนให้เกิดการบังคับใช้กฎหมายเพื่อจัดการเลือกปฏิบัติและสร้างความเท่าเทียมกันของคนทุกเพศอย่างแท้จริง นอกจากนี้ ยังมีความจำเป็นที่จะต้องมีการทบทวนกฎหมายของไทยที่เกี่ยวข้องเพื่อความสอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women : CEDAW) ที่ประเทศไทยเข้าร่วมเป็นภาคีอีกด้วย

อย่างไรก็ดี ในประเด็นความเชื่อมโยงของเป้าหมายที่ ๔ กับ เป้าหมายที่ ๕ พบว่าสตรีและเด็กหญิงของไทยได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างไม่ถูกกีดกัน ซึ่งถือเป็นหน้าที่ของรัฐ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๕๔ ที่รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลา ๑๒ ปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย (ราชกิจจานุเบกษา, ๒๕๖๐) ที่ช่วยทำให้เด็กหญิงได้รับโอกาสและสามารถเข้าเรียนในระบบการศึกษาได้อย่างทัดเทียมกับเด็กชายโดยไม่ถูกเลือกปฏิบัติ

๔. ความก้าวหน้าของเป้าหมายที่ ๔ ที่ได้ดำเนินการในส่วนของรัฐสภา : การดำเนินการของคณะกรรมการการศึกษา

๔.๑ การดำเนินการของคณะกรรมการการศึกษา สภาผู้แทนราษฎร

คณะผู้จัดทำเอกสารวิชาการได้รับความอนุเคราะห์จากนายพคุณ รัฐพิไท สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และประธานคณะกรรมการการศึกษา สภาผู้แทนราษฎร ให้เข้าพบและสัมภาษณ์เกี่ยวกับการดำเนินงานของคณะกรรมการการศึกษาในส่วนของการสนับสนุนการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน เป้าหมายที่ ๔ : สร้างหลักประกันว่าทุกคนมีการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างครอบคลุมและเท่าเทียม และสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Ensure inclusive and equitable quality education and promote lifelong learning opportunities for all) ประธานคณะกรรมการฯ ได้กล่าวว่า ข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๒ กำหนดให้คณะกรรมการฯ มีหน้าที่และอำนาจกระทำกิจการ พิจารณาขอเสนอหรือศึกษาเรื่องใด ๆ ที่เกี่ยวกับการศึกษา การพัฒนาการศึกษาของชาติ และการส่งเสริมวัฒนธรรม ประชาธิปไตย รวมทั้งแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้ของประชาชนสู่โลกยุคโลกาภิวัตน์ ดังนั้น คณะกรรมการฯ จึงมีหน้าที่ศึกษาข้อเท็จจริงในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลาย ๆ เรื่องที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา หรือเมื่อมีผู้ร้องเรียนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา แล้วเสนอแนะแนวทางปฏิบัติในเรื่องนั้น ๆ ซึ่งแนวทางปฏิบัติที่คณะกรรมการฯ เสนออาจจะนำไปปฏิบัติหรือไม่ก็ได้ นอกจากนี้ คณะกรรมการฯ มีหน้าที่ปฏิบัติตามนโยบายของประธานสภาผู้แทนราษฎร หรือประธานรัฐสภา

ประธานคณะกรรมการฯ เห็นว่า โดยหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการฯ ไม่เกี่ยวข้องกับนโยบายของประเทศ สำหรับนโยบายทางการศึกษานั้น คณะรัฐมนตรี หรือ รัฐมนตรีเป็นผู้มีอำนาจกำหนดซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับคณะกรรมการฯ ทั้งนี้ ประธานคณะกรรมการฯ เห็นว่า คุณภาพการศึกษาของคนไทยมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ เช่น สภาพแวดล้อมทางการศึกษาที่สนับสนุนการเรียนรู้ การพัฒนาทางความคิด ความยืดหยุ่นทางการศึกษาที่เอื้อให้ผู้เรียนมีอิสระในการเรียนและสามารถบริหารตนเองได้ และการปรับตัวให้เข้ากับสภาวะ สถานการณ์ และสภาพแวดล้อม และการที่เยาวชนกล้าแสดงออกมีปัจจัยหลายอย่าง เช่น การสื่อสารในยุคปัจจุบัน การเลียนแบบความกล้าหาญ การกล้าที่จะเผชิญกับความจริง และการกล้าแสดงออกให้สังคมรับรู้ เป็นต้น

ประธานคณะกรรมการฯ เห็นว่า การสร้างหลักประกันทางการศึกษา การเตรียมพร้อมสำหรับผู้ที่จะจบการศึกษาว่าจะได้รับการจ้างงาน การจัดการความเหลื่อมล้ำระหว่างชายและหญิง รวมถึงกลุ่มผู้เปราะบาง เช่น คนพิการ ชนพื้นเมือง ให้สามารถเข้าถึงการศึกษาและฝึกอาชีพได้อย่างเท่าเทียม การผลักดันและขับเคลื่อนการศึกษาของประเทศไทยให้ก้าวหน้า สร้างความเท่าเทียม และให้มีคุณภาพ และการส่งเสริมนโยบายที่เป็นผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ เป็นหน้าที่ของฝ่ายบริหาร สำหรับการตรวจสอบการใช้จ่ายงบประมาณของภาครัฐบาลในด้านการศึกษามีความคุ้มค่าหรือไม่นั้น ประธานคณะกรรมการฯ เห็นว่า เป็นหน้าที่ของฝ่ายบริหารเช่นกัน คณะกรรมการฯ จะมีหน้าที่ดำเนินการตรวจสอบก็ต่อเมื่อมีการร้องเรียนให้คณะกรรมการฯ ตรวจสอบ เช่น มีการร้องเรียนให้คณะกรรมการฯ ตรวจสอบการใช้จ่าย

งบประมาณไม่เป็นไปตามกฎระเบียบ การใช้จ่ายงบประมาณไม่เกิดความคุ้มค่า และการใช้งบประมาณไม่มีความเป็นธรรม เป็นต้น

๔.๒ การดำเนินการของคณะกรรมการการศึกษา วุฒิสภา

คณะผู้จัดทำเอกสารวิชาการได้รับความอนุเคราะห์จากนายตวง อันทะไชย ประธานคณะกรรมการการศึกษา วุฒิสภา ให้เข้าพบและสัมภาษณ์เกี่ยวกับการดำเนินการของคณะกรรมการฯ ในด้านการศึกษาที่ขับเคลื่อนโดยภาคนิติบัญญัติ สรุปได้ดังนี้

๑) การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวความคิดในการพัฒนาการศึกษา

การพัฒนาที่ยั่งยืนในมิติของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ คือ ๑) การพัฒนาที่ทำให้คนอยู่ร่วมกันได้ กล่าวคือ การอยู่ร่วมกันระหว่างคนต่างเชื้อชาติ ต่างภาษา ต่างวัฒนธรรม ๒) การให้คนสามารถอยู่กับสิ่งแวดล้อมได้ เช่น คนอยู่กับป่า และ ๓) การพัฒนาตัวตนของคน พระองค์ตรัสว่าหากคนไม่พัฒนาก็ไม่สามารถที่จะยั่งยืนได้ ดังนั้น เป้าหมายการพัฒนาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ จึงสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ โดยเฉพาะเป้าหมายที่ ๔ เรื่องการศึกษานั้น เห็นได้ชัดเจนมาก คือใช้การศึกษาเป็นแกนนำ หากย้อนดูสิ่งที่พระองค์ทรงงานจะเห็นว่าพระองค์ทรงทำ ประหนึ่งว่าประเทศไทยเป็นแล็บหรือห้องทดลองของโลก ศาสตร์ของพระองค์มีทั้งหมด ๘ ศาสตร์ ได้แก่ ศาสตร์ว่าด้วย ๑) การจัดการน้ำ ๒) การจัดการป่าไม้และสิ่งแวดล้อม ๓) การจัดการดิน ๔) สหกรณ์ ๕) พลังงาน และนวัตกรรม ๖) เกษตรทฤษฎีใหม่ ๗) ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และ ๘) วิธีทรงงานของพระราชา ภายหลังวิธีการทรงงานของพระองค์ได้กลายเป็นกระบวนการเรียนรู้แบบ Active Learning อันเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพผู้เรียนตามหลักทฤษฎี คือหัวใจสำคัญที่สร้างคนให้มีคุณภาพเพื่อให้คนไปสร้างชาติ ซึ่งพระองค์ได้ทรงงานเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๙ ก่อนที่รัฐภาคีของสหประชาชาติจะให้การรับรองวาระการพัฒนา ๒๐๓๐ กระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวสอดคล้องกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ ขององค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (Organization for Economic Co-operation and Development - OECD) ในปี ๒๕๗๓ OECD กล่าวว่าพัฒนาคนคือการพัฒนาที่ยั่งยืน พัฒนาตัวตนของคน สิ่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ ทรงงานมาตลอดนั้นจึงสอดคล้องกับความยั่งยืนและความมั่นคงของการจัดการศึกษาในอนาคตคือปี ๒๕๗๓ ที่พัฒนา ๓ ทักษะคือ ทักษะอาชีพ ทักษะวิชาการ และทักษะชีวิต ผสมกับทักษะในการศึกษาหาความรู้จนก้าวหน้าขึ้นเป็นตัวตนของคน

๒) กระบวนการพัฒนาคนโดยการจัดการศึกษาตามศาสตร์พระราชา

กระบวนการในการพัฒนาคนเพื่อให้เกิดความยั่งยืนและมั่นคงมีหลายวิธี วิธีที่คณะกรรมการการศึกษา วุฒิสภา เลือกดำเนินการคือ วิธีการจัดการศึกษา คณะกรรมการฯ มีความเชื่อมั่นว่าหากใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือ การศึกษาจะนำพาคนที่พัฒนาจากตัวตนไปสู่ความยั่งยืนโดยอัตโนมัติ จึงเห็นได้ว่า เราไม่มีทางจะพัฒนาสิ่งแวดล้อมหรือพัฒนาต้นไม้ภูเขาได้โดยที่ไม่พัฒนาคน จึงได้นำกระบวนการเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชา อันเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่สามารถนำมาพัฒนาเป็นกระบวนการเรียนรู้ของคนในชาติได้ และได้ออกแบบเป็นหลักสูตรในการศึกษา ภายใต้ข้อเสนอยุทธศาสตร์ด้านการศึกษาเพื่อความมั่นคงของมนุษย์ ดังนี้

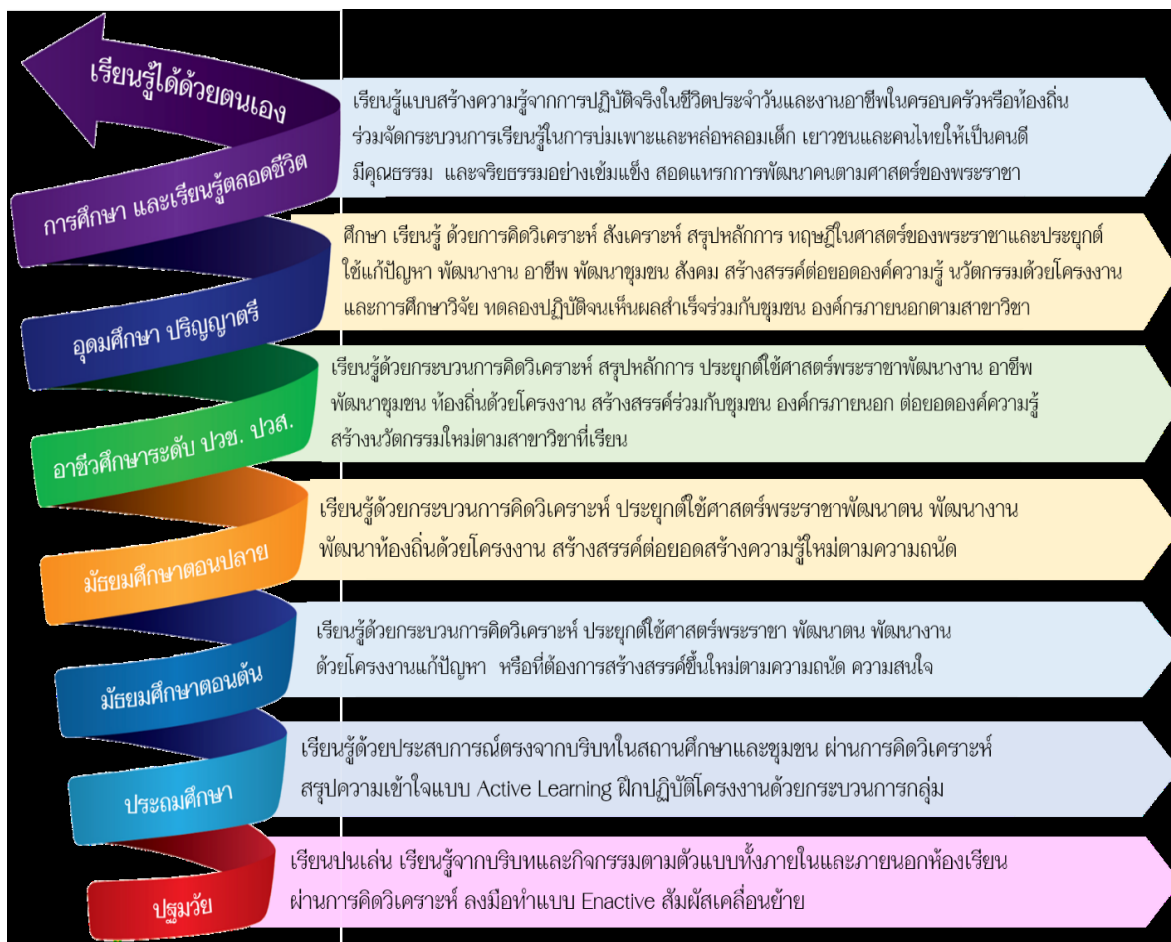
หลักสูตร สารการเรียนรู้ และการจัดการเรียนรู้ศาสตร์พระราชา ด้านเนื้อหาหลักสูตร

*สถานศึกษาสามารถจัดหลักสูตรของตนให้สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่น วิสัยทัศน์ ปรัชญา จุดเน้นตามระดับการศึกษา

ภาพที่ ๒ จากงานนำเสนอเรื่อง “ข้อเสนอยุทธศาสตร์ด้านการศึกษาเพื่อความมั่นคงของมนุษย์”,
ดร.ตวง อันทะไชย สมาชิกวุฒิสภา ประธานคณะกรรมการการศึกษา วุฒิสภา (ม.ป.ป.)

ด้านการจัดการเรียนรู้

*ทุกระดับเรียนรู้ตามวิธีทรงงาน เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา ด้วยกระบวนการคิดขั้นสูงเชิงระบบ

ภาพที่ ๓ จากงานนำเสนอเรื่อง “ข้อเสนอยุทธศาสตร์ด้านการศึกษาเพื่อความมั่นคงของมนุษย์”, ดร.ตวง อันทะไชย สมาชิกวุฒิสภา ประธานคณะกรรมการการศึกษา วุฒิสภา (ม.ป.ป.)

ประธานคณะกรรมการฯ กล่าวว่า สิ่งเขียนเป็นหลักสูตรดังกล่าวข้างต้นนี้สร้างความยั่งยืนได้จริง ผู้เรียนสามารถได้ค้นพบตัวเอง พึ่งพาตัวเอง และได้เรียนรู้ด้วยตัวเอง สร้างเป็นผลิตภัณฑ์ เป็นนวัตกรรมสำหรับ ตัวของเด็กเอง นวัตกรรมในที่นี่มิได้หมายความถึงเทคโนโลยีหากแต่เป็นนวัตกรรมที่เป็นวิถีชีวิต คือ Way of Life ของแต่ละคนแต่ละท้องถิ่น เช่น Grab ก็คือนวัตกรรมอย่างหนึ่งซึ่งในที่นี่มิได้หมายถึงเทคโนโลยี แต่เป็น วิธีการอยู่ การกิน วิธีการอยู่กับโลกสมัยใหม่ หากพึ่งพาตัวเองได้ก็คือศาสตร์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ ที่ได้กล่าวถึงข้างต้น เพราะฉะนั้นจึงเชื่อว่าหากเราสามารถใส่ศาสตร์พระราชาเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของ กระบวนการจัดการเรียนการสอนให้กับเด็กไทยก็จะเป็นการพัฒนาตัวตนตลอดชีวิต ไม่เลือกกาลเวลา คือเป็น Active Learning ดังที่ได้กล่าวแล้ว ไม่มีทางที่จะทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้โดยไม่ลงมือปฏิบัติ การลงมือปฏิบัติ พัฒนาไปสู่ความยั่งยืน ดึงศักยภาพที่อยู่ในตัวตนของคนมาพัฒนาเป็นตัวตนของผู้เรียน สามารถอยู่กับคนอื่นได้ สามารถอยู่กับสิ่งแวดล้อมได้ และสามารถอยู่กับคนที่วัฒนธรรมแตกต่างได้แบบข้ามวัฒนธรรมและมีความสุข

เป็นคนดีของสังคม นั่นคือเป้าหมายสุดท้ายของการพัฒนาที่ยั่งยืนที่เป็น Target ตนเชื่อว่าหากรัฐบาลใดก็ตามนำไปประยุกต์ใช้ จะเป็นการพัฒนาความยั่งยืนที่ไม่ต้องไปเรียกร้อง ไม่ต้องบังคับ สิ่งที่ได้ศึกษาวิจัยนั้นสามารถนำไปสอนเป็นรายวิชา มีการเก็บคะแนนหรือสอนโดยใช้เป็นกิจกรรมที่ไม่มีการเก็บคะแนน เช่น การให้เด็กรู้จักการเลี้ยงเปิดเลี้ยงไก่ หรือการให้เด็กสามารถออกแบบกิจกรรมเอง เช่น การรักษาป่า การดำเนินกิจกรรมรูปแบบนี้ไม่ต้องมีการตัดเกรดแบบการสอนรายวิชา หรือนำแบบ ๑ กับ ๒ มาผสมกัน หรืออาจสอนแบบบูรณาการก็ได้ นอกจากนี้ ประธานคณะกรรมการฯ กล่าวว่าจะทำหลักสูตรนี้ให้เป็นโมเดลสำหรับกลุ่มประเทศ CLMV (กัมพูชา ลาว เมียนมา และเวียดนาม) โดยการนำศาสตร์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ ไปช่วยกลุ่มประเทศ CLMV ด้วย

ด้วยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ ได้รับการยกย่องว่าเป็นปราชญ์ของโลกที่มีความลงตัวระหว่างศาสตร์ตะวันตกและศาสตร์ตะวันออก ศาสตร์ตะวันตกคือวิทยาศาสตร์ ศาสตร์ตะวันออกคือ ภูมิสังคม ได้แก่ วัฒนธรรม ความเชื่อ และวิถีชีวิต สิ่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ ทรงทำล้วนมีสองอย่างนี้ประกอบเสมอ เช่น ฝนหลวง กังหันลมชัยพัฒนา ประเทศไทยสามารถปลูกทุกอย่างที่กินกินทุกอย่างที่ปลูก หากมีการปิดประเทศ บางคนอาจไม่แน่ใจว่าเราจะอยู่ได้หรือไม่ แต่การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ ทำให้เห็นว่า ทุกประเทศกลับต้องปิดประเทศกันเกือบทั้งหมด แต่ประเทศไทยก็สามารถพึ่งพาตนเองได้

๓) ความคืบหน้าในการดำเนินการของคณะกรรมการการศึกษา วุฒิสภา

คณะกรรมการการศึกษา วุฒิสภา ได้จัดทำข้อเสนอยุทธศาสตร์ด้านการศึกษาเพื่อความมั่นคงของมนุษย์ อันถือเป็นผลงานชิ้นเอกของคณะกรรมการฯ ทั้งนี้ ได้นำเสนอไปยังสภานิติบัญญัติแห่งชาติแล้วในขณะที่ตนดำรงตำแหน่งเป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) แต่ยังไม่บรรลุผล ขณะนี้ ตนดำรงตำแหน่งเป็นสมาชิกวุฒิสภาจึงได้ทำการต่อยอดและอยู่ระหว่างการนำเสนอต่อไป อย่างไรก็ตาม ตนเห็นว่าอุปสรรคสำคัญของประเทศไทยคือการขาดการนำเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนไปปฏิบัติในบางส่วนอย่างจริงจัง

๕. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนเป้าหมายที่ ๔ “การศึกษาที่มีคุณภาพ” เป็นปัจจัยพื้นฐานและเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคน พัฒนาสังคม และพัฒนาประเทศ โดยมีความเชื่อมโยงกับเป้าหมายที่ ๑ “ขจัดความยากจนของประชากรในทุกพื้นที่ให้หมดไป” เป้าหมายที่ ๒ “การยุติความหิวโหย” เป้าหมายที่ ๓ “การมีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี” และเป้าหมายที่ ๕ “ความเท่าเทียมระหว่างเพศ” เห็นได้จากการกำหนดให้อย่างน้อย ๑ เป้าประสงค์ ที่ให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ การให้ความรู้ การฝึกอบรม หรือการสร้างตระหนักรู้เกี่ยวกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน เนื่องจากการมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมและมีคุณภาพเป็นพื้นฐานที่จะช่วยให้ประชากรมีความรู้สำหรับนำไปประกอบอาชีพและสร้างรายได้ให้แก่ตนเอง ซึ่งจะช่วยลดความยากจน ส่งเสริมให้ประชากรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโภชนาการและความเป็นอยู่ที่ดี รวมทั้งการทำเกษตรกรรมอย่างยั่งยืน

ส่งผลให้ประชากรมีอาหารบริโภคอย่างเพียงพอและลดปัญหาความอดอยากทั่วโลก และส่งเสริมการมีสุขภาพ และความเป็นอยู่ที่ดี

จากการจัดทำเอกสารวิชาการในหัวข้อนี้ “การศึกษา : การบรรลุเสาหลักด้านสังคมของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน” โดยเฉพาะในส่วนการสัมภาษณ์ประธานคณะกรรมการการศึกษาของสภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภา คณะผู้จัดทำเอกสารวิชาการเห็นว่าประเด็นเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นวาระที่อยู่นอกเหนือจากภารกิจหน้าที่หลักของคณะกรรมการฯ ทั้งสองคณะในการศึกษาข้อเท็จจริงเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะนั้น ดังนั้น จึงจำเป็นต้องบูรณาการประเด็นเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนให้อยู่ในการทำงานของคณะกรรมการด้วย เพื่อให้ได้มีการขับเคลื่อนการดำเนินงานตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในภาคนิติบัญญัติคู่ขนานไปกับการดำเนินงานของภาคบริหาร เนื่องจากกลไกสำคัญของการดำเนินงานภาครัฐสภา คือ คณะกรรมการการของ รัฐสภา โดยอาจพิจารณาให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการการศึกษาของสภาผู้แทนราษฎรเพื่อศึกษาข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

บรรณานุกรม

หนังสือ

กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ. (ม.ป.ป.). *การทบทวนการดำเนินการตามวาระการพัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ. ๒๐๓๐ ระดับชาติโดยสมัครใจของไทย พุทธศักราช ๒๕๖๑*. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.

Kind, S. (Ed.). (2017). *Sufficiency Economy Philosophy: Thailand's Path towards Sustainable Development Goals*. (2nd Edition). Bangkok: Bangkok Post.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

กองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (๒๕๖๓). *ภาวะสังคมไทย ไตรมาสหนึ่ง ปี ๒๕๖๓*. สืบค้นเมื่อวันที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๓ จาก http://social.nesdc.go.th/social/Portals/0/Documents/%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%A2%E0%B8%87%E0%B8%B2%E0%B8%99%E0%B8%A0%E0%B8%B2%E0%B8%A7%E0%B8%B0%E0%B8AA%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B8%84%E0%B8%A1%20Q1_2563_final_2325.pdf

ขนิษฐา ห่านรัตติกัย. (๒๕๖๑). *แปลสรุป จากรายงานเรื่อง "Issues and Trends in Education for Sustainable Development" บทที่ 1 "จากวาระที่ 21 สู่วาระที่ 4.7 : การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน"*. สืบค้นเมื่อ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๓, จาก <https://www.bic.moe.go.th/index.php/component/k2/item/4895-issues-and-trends-in-education-5-4-61>

โครงการวิจัยและสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDG Move). (ม.ป.ป.) *ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับ SDGs*. สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๓ จาก <https://www.sdgmovement.com/aboutsdgs/>

โครงการวิจัยและสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDG Move). (ม.ป.ป.) *ความรู้พื้นฐาน SDGs*. สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๓ จาก <https://www.sdgmovement.com/sdg-101>

ชล บุนนาค. (๒๕๕๙). *Goal 4: Quality Education*. สืบค้นเมื่อ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๓, จาก <https://www.sdgmovement.com/2016/10/06/goal-4-quality-education/>

ชล บุนนาค. (ม.ป.ป.). *SDG Insights สถานะประเทศไทยจาก SDG Index: 4 ปีผ่านไป อะไรดีขึ้นหรือแย่ลงบ้าง?*. สืบค้นเมื่อวันที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๓ จาก <https://www.sdgmove.com/2020/02/17/sdg-insights-4years-of-sdgs-in-thailand/>

พิมพ์นารา อินต๊ะประเสริฐ. (ม.ป.ป.). *SDG Updates อย่างเข้าสู่ปีที่ 5 พ.ร.บ. ความเท่าเทียมระหว่างเพศ* เดินหน้าไปถึงไหน. สืบค้นเมื่อ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๓ จาก <https://www.sdgmove.com/2020/05/05/gender-equality-act/>

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย (UN ประเทศไทย). (ม.ป.ป.). *ความเท่าเทียมทางเพศ – เป้าหมาย*. สืบค้นเมื่อ ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๓ จาก <https://www.un.or.th/globalgoals/th/global-goals/gender-equality/>

ราชกิจจานุเบกษา. (๖ เมษายน ๒๕๖๐). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. เล่ม ๑๓๔ ตอนที่ ๔๐ ก. สืบค้น* เมื่อวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๓ จาก www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2560/A/040/1.PDF

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. *โครงการสุขภาพคนไทย. ๒๕๖๐. สุขภาพคนไทยกับ* เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน สุขภาพคนไทย ๒๕๖๐. สืบค้นเมื่อ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๓ จาก https://www.hiso.or.th/hiso/picture/reportHealth/ThaiHealth2017/thai2017_3.pdf

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. (๒๕๖๑). *รายงาน: ประเทศไทยกับ ‘การจัดความยากจนทุกรูปแบบในทุกพื้นที่’*. สืบค้นเมื่อวันที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๓ จาก <http://www.knowledgefarm.in.th/thailand-and-sdgs-1/>

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (๒๕๕๙). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔*. สืบค้นเมื่อวันที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๓ จาก https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=6422

สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (๒๕๖๓). *โครงการ ๑ ตำบล ๑ กลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่*. สืบค้นเมื่อวันที่ ๒ ธันวาคม ๒๕๖๓ จาก <https://www.opsmoac.go.th/mahasarakham-dwl-files-421691791090>

สิทธิพล วิบูลย์ธนากุล. (๒๕๖๑). *ต่อสู้กับความหิวโหยกัน* (๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๖๑). สืบค้นเมื่อวันที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๖๓ จาก <https://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/646017>

องค์การพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์แห่งชาติ. (ม.ป.ป.). *Food Security ความมั่นคงทางอาหาร*. สืบค้นเมื่อวันที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๓ จาก <http://www.nsm.or.th/other-service/669-online-science/knowledge-inventory/sci-vocabulary/sci-vocabulary-science-museum/4386-food-security.html>

นักกฎหมายชี้ การศึกษาภาคบังคับขั้นพื้นฐาน ต้อง ๑๕ ปี ไม่ใช่ ๑๒ ปี หลังรัฐเข้าใจผิด ทำเด็กเสียสิทธิ. (มีนาคม ๒๕๖๓). *ข่าวสด ออนไลน์*. สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๓ จาก https://www.khaosod.co.th/monitor-news/news_3689159

SDG Move. (๒๕๖๐). *สวัสดิ์ SDGs (2) – ว่าด้วยเป้าหมาย (Goals) 17 เป้าของ SDGs*. สืบค้นเมื่อ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๓, จาก <https://www.sdgmovement.com/2017/06/01/goals/>

_____. (ม.ป.ป.). *ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับ SDGs*. สืบค้นเมื่อ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๖๓, จาก <https://www.sdgmovement.com/aboutsdgs/>